

Daria Duilović

**Bolonjski proces naspram “vitalnog nacionalnog interesa”:
reforma visokog obrazovanja i
europske integracije u Bosni i Hercegovini**

Glavni ciljevi ovog istraživanja su da:

1. ispita i objasni jaz između trenutne situacije u sektoru visokog obrazovanja u BiH i konkretnih zahtjeva i standarda Bolonjskog procesa, i
2. ponudi valjane i održive argumente – zasnovane na detaljnoj analizi sektora – o tome kako i zašto bi za BiH bilo najkorisnije kada bi svoje probleme i nedostatke u oblasti visokog obrazovanja, naročito one koji se odnose na Bolonjski proces, rješavala na razini države.

Kako bi bio uključen u europski prostor visokog obrazovanja do 2010. godine i postao eurokompatibilan i konkurentan, sustav visokog obrazovanja u BiH mora hitno početi s ispunjavanjem zahtjeva Bolonjskog procesa, i u isto vrijeme postati dugoročno održiv tako što će prevazići aktualne političke, financijske, institucionalne, administrativne i druge prepreke.

Kako bi se postigao taj cilj, proces reforme visokog obrazovanja potrebno je unaprijediti na najmanje četiri jednako važna fronta.

Prvo, na državnoj razini hitno treba uspostaviti novi zakonski okvir, koji će biti okrenut budućnosti i izgradnji europskog prostora visokog obrazovanja, a ne staroj jugoslavenskoj tradiciji. (BiH je trenutno jedina europska država potpisnica Bolonjske deklaracije bez novog zakona o visokom obrazovanju usklađenog sa zahtjevima Bolonjskog procesa.) Drugo, revizija i harmonizacija okvira za financiranje visokog obrazovanja, primarno zasnovana na formuli po studentu i po programu, izuzetno je bitna jer su postojeći financijski mehanizmi nepravedni, neefikasni i netransparentni, te pružaju mogućnost za diskriminaciju i istovremeno uzrokuju gubitak ionako minimalnih javnih sredstava koja se izdvajaju za visoko obrazovanje. Treće, okvir za politiku (policy) i strategiju razvoja sustava visokog obrazovanja također se treba donositi na državnoj razini, sa jasnom perspektivom regionalnog razvoja, posebice u poslijediplomskim studijama, znanosti i istraživanju. Konačno, i novi institucionalni okvir, u smislu restrukturiranog i integriranog sveučilišta, s ojačanom demokratičnošću, autonomijom i upravljanjem, ključ je za približavanje sustava visokog obrazovanja BiH europskom prostoru visokog obrazovanja.

Prevedeno na specifične termine vezane za BiH, ovo zahtijeva hitnu promjenu fokusa – političkog, ideološkog, etničkog itd. – visokog obrazovanja kakvo se danas nudi u BiH, i podrazumijeva suvremen, demokratski, efikasan, održiv i proeuropski pristup sektoru. Primarna uloga sveučilišta – širenje znanja, znanstveno istraživanje i razvoj – nije se, naime, nikad mijenjala, i ne smije – kao što je bilo pokušaja u BiH – biti svedena na očuvanje ničijeg “vitalnog nacionalnog”, institucionalnog ili individualnog interesa.

Reforma visokog obrazovanja u BiH može biti uspješna samo ukoliko se usvoje i realiziraju svi potrebni elementi kao dijelovi jednog većeg mozaika. Neuspjeh u usvajanju i provedbi cijeloga “paketa” neizbježno bi rezultirao novim nesporazumima i razlikama u sustavu visokog obrazovanja u BiH. Pritom je važno imati na umu da je stvaranje novog okvira za visoko obrazovanje uvijek a ne cilj reforme.

Usvajanje novog zakonskog okvira, što je i jedan od post-prijemnih uvjeta Vijeća Europe i zahtjeva Europskog partnerstva za BiH, trebalo je da bude prvi korak i glavno strateško “oruđe” za oblikovanje reforme visokog obrazovanja, ali ni njega još nema. Naime, ni nakon tri godine rada, ni nakon šest nacrtā, BiH ne samo da nema zakon o visokom obrazovanju nego je neizvjesno kada i u kojem obliku će biti usvojen.

Nepostojanje ovog zakona bio je glavni razlog zbog kojeg je BiH završila na začelju među državama članicama Bolonjskog procesa na evaluacijskoj konferenciji održanoj 2005. godine u Bergenu.

Kako je izvjesno da sveobuhvatni i simultani pristup reformi visokog obrazovanja trenutno nije izvodljiv, mogući – ali ne i izvjestan pomak moglo bi biti brzo usvajanje Nacrta zakona o visokom obrazovanju iz prosinca 2005. godine, koji ispunjava sve zahtjeve Bolonjskog procesa, kao što su međusobno priznavanja kvalifikacija, mobilnost studenta i nastavnog osoblja i slično. Usporedo ili neposredno nakon toga morala bi se usuglasiti i strategija i vremenski okvir za usvajanje tri preostala elementa.

I ovaj, manje revolucionaran a više realističan “korak-po-korak” pristup reformi visokog obrazovanja omogućio bi BiH sudjelovanje i napredak u Bolonjskom procesu, i poboljšanje unutar sektora visokog obrazovanja.

Nažalost, činjenica da je 2006. godina izborna neće ni pomoći ni ubrzati reformu visokog obrazovanja. A svi koji su trenutno uključeni u ovu reformu u BiH i zaduženi su za nju, bilo da se radi o političarima, državnim službenicima, rektorima, dekanima ili profesorima, ne smiju – ni po koju cijenu – dopustiti da visoko obrazovanje i studenti iz BiH ostanu izvan europskog prostora visokog obrazovanja, u nemogućnosti da s ostatkom Europe komuniciraju kao punopravni partneri.